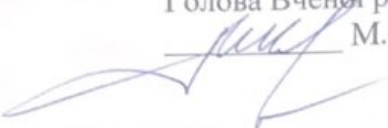

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

**Навчально-науковий інститут фінансів, банківської справи
Кафедра фінансів імені Л. Л. Тарангул**

Затверджено
Вченою радою Інституту
протокол від «18» 05 2021 р. № 9
Голова Вченої ради Інституту

М.О. Кужелев

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення семінарських занять
з навчальної дисципліни
«БЮДЖЕТНА СИСТЕМА»**

для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
денної та заочної форми навчання
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Статус дисципліни: обов'язкова

ІРПНЬ 2021

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Бюджетна система» складені на основі робочої програми навчальної дисципліни затвердженої Науково-методичною радою УДФСУ «14» травня 2020 р. (протокол № 4).

Укладач:

Т. А. Коляда, к.е.н., с.н.с., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул

Рецензенти:

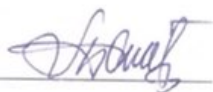
М.Б. Ріппа, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул;

Т.В. Тучак, к.е.н., доцент,
доцент кафедри податкової політики.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул
протокол від «02» квітня 2021 р. № 12.

Завідувач кафедри

М. Д. Бедринець, к.е.н, доцент

РЕЦЕНЗІЯ

на методичні рекомендації до проведення семінарських занять з навчальної дисципліни «Бюджетна система» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форми навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування», підготовлені к.е.н., с.н.с., доцентом, доцентом кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул Університету державної фіскальної служби України Колядою Т.А.

Представлені методичні рекомендації до проведення семінарських занять здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання з дисципліни «Бюджетна система» розроблені у відповідності до вимог, що пред'являються до цього виду навчально-методичної літератури в Університеті Державної фіскальної служби України і складені у чіткій відповідності до робочої програми цієї дисципліни.

Видання побудоване у чіткій відповідності до визначеної робочою програмою послідовності та тематиці семінарських занять і допоможе здобувачам вищої освіти якісно підготуватися по кожній темі з урахуванням сучасних світових технологій управління публічними фінансами та організаційно-правових форм бюджетного процесу. Крім тем і питань семінарських занять з цієї дисципліни, видання містить основні практичні завдання у вигляді прикладів розв'язку задач із чітким поясненням джерел отримання інформації та методикою обрахунку показників. У кінці кожної теми пропонуються джерела для додаткового вивчення, а також тематика завдань для поглибленого вивчення курсу тощо.

Принципових зауважень до представлених методичних рекомендацій немає.

На підставі вище викладеного, робимо висновок, що методичні рекомендації до проведення семінарських занять з дисципліни «Бюджетна система» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», розроблені на достатньому науково-методичному рівні, відповідають навчальному плану, робочій програмі дисципліни та освітньо-професійній програмі «Фінанси, банківська справа та страхування» загалом.

Наявність такого навчально-методичного видання є необхідним для забезпечення якісного освітнього процесу і рекомендується до впровадження.

Рецензент,
к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул

 М.Б. Ріппа

РЕЦЕНЗІЯ

на методичні рекомендації до проведення семінарських занять з навчальної дисципліни «Бюджетна система» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форми навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування», підготовлені к.е.н., с.н.с., доцентом, доцентом кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул Університету державної фіскальної служби України Колядою Т.А.

Представлені методичні рекомендації до проведення семінарських занять здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання з дисципліни «Бюджетна система» розроблені у відповідності до вимог порядку оформлення та видання навчально-методичної документації, що регламентує освітній процес в Університеті Державної фіскальної служби України і складені у чіткій відповідності до робочої програми цієї дисципліни.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до визначеної робочою програмою послідовності та тематики семінарських занять і допоможуть здобувачам вищої освіти якісно підготуватися по кожній темі з урахуванням принципів побудови бюджетної системи, особливостей організації бюджетного процесу, необхідності оптимізації складу та структури бюджетних доходів і видатків, ефективного управління державним боргом задля досягнення необхідного рівня соціальних стандартів відповідно до стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Особливостями курсу, як це слідує із представленої на рецензування методичних рекомендацій, є знайомство здобувачів освіти з реальними кейсами та їхній аналіз з позиції збалансування бюджету та підвищення якості надання бюджетних послуг.

Принципових зауважень до представлених методичних рекомендацій немає.

На підставі вище викладеного, робимо висновок, що методичні рекомендації до проведення семінарських занять з дисципліни «Бюджетна система» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», розроблені на достатньому науково-методичному рівні, відповідають навчальному плану, робочій програмі дисципліни та освітньо-професійній програмі «Фінанси, банківська справа та страхування» загалом.

Наявність такого навчально-методичного видання є необхідним для забезпечення якісного освітнього процесу і рекомендується до впровадження.

**Рецензент,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри податкової політики**

Т.В. Тучак

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. Ціль та мета	4
3. Пояснення за темами та питання до проведення семінарських занять з навчальної дисципліни	5
4. Методика виконання практичних завдань	13
5. Тематика завдань для поглибленого вивчення курсу	15
6. Рекомендована література	16

ПЕРЕДМОВА

Актуальність вивчення дисципліни «Бюджетна система» обумовлена необхідністю підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі фінансів, які володіють знаннями щодо сучасних світових технологій управління публічними фінансами та організаційно-правового забезпечення бюджетного процесу в умовах перманентних змін зовнішнього і внутрішнього середовища, здатних до прийняття управлінських рішень у сфері формування і розподілу бюджетних ресурсів держави, розробки та реалізації довгострокової та поточної бюджетної політики держави.

Курс «Бюджетна система» являє собою наукову дисципліну, яка вивчає основи побудови бюджетної системи, особливості формування доходів бюджетів та напрями витрачання бюджетних видатків, розподілу фінансових ресурсів між бюджетами різного рівня, визначення джерел фінансування дефіциту бюджету з метою забезпечення сталого розвитку економіки країни та зростання добробуту громадян.

Дисципліна «Бюджетна система» безпосередньо пов'язана з такими дисциплінами, як «Фінанси», «Макроекономіка», «Статистика», «Фінансовий ринок», «Банківська система», «Податкова система», «Митна справа» та інші.

Предметом навчальної дисципліни «Бюджетна система» є вивчення сукупності фінансові відносини, що виникають між державою та юридичними і фізичними особами з приводу формування і використання коштів бюджетів усіх рівнів бюджетної системи.

По завершенню вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні оволодіти сучасними технологіями управління публічними фінансами, що стосуються оптимізації складу та структури бюджетних доходів і видатків, раціоналізації бюджетного процесу, ефективного управління державним боргом, забезпечення ефективної діяльності всіх органів законодавчої і виконавчої влади задля забезпечення сталого розвитку економіки, підвищення добробуту населення та досягнення необхідного рівня соціальних стандартів відповідно до стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

ЦІЛЬ ТА МЕТА

Основними **цілями** вивчення дисципліни «Бюджетна система» є прослухати курс лекцій з предмету, навчитись використовувати свої навички та компетенції на семінарських заняттях, виконати передбачені самостійну та індивідуальну роботи, знати сучасну законодавчу та нормативну бази.

Мета курсу – формування у здобувачам вищої освіти теоретичних знань про фінансові відносини з приводу формування і використання бюджетних ресурсів держави, з'ясування принципів побудови і функціонування бюджетної системи, розкриття особливостей бюджетного перерозподілу в умовах децентралізації влади, визначення джерел фінансування бюджетів під час їхнього збалансування, розкриття впливу бюджетних відносин на темпи соціально-економічного розвитку країни.

ПОЯСНЕННЯ ЗА ТЕМАМИ ТА ПИТАННЯ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТУ В СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ. СИСТЕМА ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ»

Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

Вступ. Предмет дисципліни «Бюджетна система». Мета дисципліни та основні завдання вивчення курсу. Його теоретичні та методологічні засади. Структура курсу. Зв'язок дисципліни «Бюджетна система» з іншими дисциплінами.

Обґрунтування призначення бюджету. Об'єктивна необхідність концентрації фінансових ресурсів державою. Масштаби централізації фінансових ресурсів, її форми і методи. Роль бюджету у різних державах. Значення бюджету у регулюванні соціально-економічних процесів.

Бюджет як економічна категорія та правова категорія. Бюджет за матеріальним змістом, за організаційною структурою, за формою. Визначення та характеристика функцій бюджету. Розподільна і контрольна функції.

Склад і структура зведеного балансу фінансових ресурсів. Місце бюджету в системі фінансових планів. Нормативно-правові документи, що здійснюють регулювання бюджетних відносин. Сутність бюджетної класифікації, її призначення. Складові чинної бюджетної класифікації. Класифікація доходів, видатків і кредитування, фінансування, боргу.

Ключові терміни і поняття: державний бюджет, бюджетні відносини, суб'єкти бюджетних відносин, об'єкти бюджетних відносин, функції бюджету, фонди грошових ресурсів, державний план, фінансовий план, бюджетна класифікація.

План семінарського заняття

1. Економічна сутність і призначення бюджету.
2. Функції бюджету.
3. Бюджет як основний фінансовий план держави.
4. Бюджетна класифікація.

Перелік питань для самоконтролю

1. Обґрунтуйте об'єктивні передумови виникнення бюджету.
2. Перелічіть ознаки та особливості бюджету як економічної категорії.
3. Визначте сутність бюджету як правової категорії.
4. Визначте значення та місце бюджету у фінансовій системі.
5. Перелічіть основні функції бюджету та обґрунтуйте його призначення.
6. Визначте місце та роль бюджету в соціально-економічному розвитку України.
7. Назвіть та охарактеризуйте завдання та складові частини бюджетної політики.
8. Визначте сутність і дайте характеристику бюджетному механізму.

Тема 2. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України

Загальні засади побудови бюджетної системи. Принципи, на яких ґрунтується бюджетна система України та їх сутність. Базові засади розмежування доходів і видатків між бюджетами. Основи організації взаємовідносин між бюджетами. Бюджетна система України та її сутність. Види бюджетів в Україні. Місцеві бюджети, бюджети місцевого самоврядування. Зведений бюджет, його призначення.

Учасники бюджетного процесу та їх повноваження. Стадії бюджетного процесу на загальнодержавному та місцевому рівнях. Загальні засади складання проекту Державного та

місцевих бюджетів. Основи виконання бюджету за доходами і видатками. Звітність про виконання бюджетів. Контроль за формуванням і використанням коштів бюджетів.

Ключові терміни і поняття: бюджетна система, сукупність видів бюджетів, структура бюджетної системи, принципи побудови бюджетної системи, організація функціонування бюджетної системи, економічна основа бюджетної системи, Зведений бюджет України, Державний бюджет України, Бюджет Автономної Республіки Крим, місцеві бюджети, бюджетний устрій, демократизація бюджетних відносин.

План семінарського заняття

1. Основи бюджетного устрою.
2. Поняття та структура бюджетної системи України.
3. Бюджетні права і повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування.

Перелік питань для самоконтролю

1. Законодавча й нормативна база функціонування бюджетної системи.
2. Правове регулювання бюджетних відносин Конституцією України.
3. Бюджетний кодекс України: характеристика основних положень.
4. Правове регулювання бюджетних відносин Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Тема 3. Система доходів бюджету

Економічний зміст і методи формування доходів бюджету. Джерела доходів бюджету, ВВП як основа доходної бази бюджету. Класифікація доходів. Склад, структура і динаміка доходів державного бюджету. Доходи загального і спеціального фондів. Правове регулювання формування доходної бази бюджету. Форми і методи мобілізації доходів бюджету.

Податкові методи формування доходів бюджету. Функціональне призначення і характеристика різних видів податків у формуванні доходів бюджету. Неподаткові доходи бюджету. Доходи від операцій з капіталом. Трансферти. Аналіз доходів державного бюджету.

Доходи місцевих бюджетів, джерела їх формування. Склад і структура доходів загального і спеціального фондів відповідних місцевих бюджетів: обласних, районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення, бюджетів сіл, селищ і міст районного значення. Аналіз доходів місцевих бюджетів.

Ключові терміни і поняття: доходи державного бюджету, податки, класифікація доходів державного бюджету, рентні платежі, доходи від державного кредиту, фінансові методи залучення коштів, нефінансові методи залучення коштів, неподаткові платежі, закріплені доходи, регулюючі доходи, звичайні доходи, надзвичайні доходи, доходи від операцій з капіталом, державні цільові фонди, доходи місцевих бюджетів.

План семінарського заняття

1. Сутність і характеристика доходів бюджету.
2. Класифікація доходів бюджету.
3. Податки як імперативна домінуюча бюджету.
4. Склад і структура доходів місцевих бюджетів.

Перелік питань для самоконтролю

1. Розкрийте економічну сутність та дайте класифікацію доходів бюджету.
2. Назвіть склад доходів Державного бюджету України, передбачений Бюджетним

кодексом України.

3. Дайте характеристику податкових і неподаткових надходжень Державного бюджету України.

4. Назвіть складові частини власних надходжень бюджетних установ та визначте особливості зарахування їх до бюджету.

5. Назвіть джерела формування доходів загального та спеціального фондів Державного бюджету України.

6. Охарактеризуйте склад доходів місцевих бюджетів.

7. Розкрийте значення міжбюджетних трансфертів як складової частини доходів місцевих бюджетів.

8. З'ясуйте та поясніть призначення бюджету розвитку місцевих бюджетів.

Тема 4. Система видатків бюджету

Економічний зміст видатків бюджету. Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Функціональна, відомча та програмна класифікація видатків та кредитування бюджету. Економічна класифікація видатків бюджету. Поточні бюджетні видатки і видатки розвитку. Якісна і кількісна характеристика видатків.

Склад і динаміка видатків Державного бюджету. Склад видатків загального та спеціального фондів. Взаємозв'язок видатків і доходів бюджету. Структура видатків бюджету. Принципи розподілу видатків між бюджетами.

Склад видатків місцевих бюджетів. Структура видатків бюджету. Розмежування видатків між бюджетами. Видатки загального та спеціального фондів відповідних місцевих бюджетів: обласних, районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення, бюджетів сіл, селищ і міст районного значення. Аналіз видатків місцевих бюджетів.

Характеристика форм бюджетного фінансування. Кошторисне фінансування, бюджетні кредити, бюджетні інвестиції, державні трансферти. Порядок та особливості кошторисного фінансування як основної форма здійснення видатків із бюджету.

Ключові терміни і поняття: видатки державного бюджету, видатки бюджету Автономної Республіки Крим, видатки місцевих бюджетів, поточні видатки, видатки розвитку, бюджетна класифікація видатків, резервний фонд Кабінету Міністрів України, обігова касова готівка, розмежування видатків, система фінансових відносин, перерозподіл фінансових ресурсів, повноваження місцевих органів влади, бюджетне фінансування.

План семінарського заняття

1. Видатки бюджету: економічна сутність та напрями.
2. Класифікація видатків.
3. Склад та структура видатків Державного бюджету України.
4. Видатки місцевих бюджетів.
5. Бюджетне фінансування.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поясніть сутність та призначення бюджетних видатків.
2. Назвіть критерії класифікації видатків бюджету.
3. Поясніть призначення та складові частини бюджетної класифікації видатків.
4. Поясніть, яким чином здійснюють розмежування видатків між бюджетами різних рівнів.
5. Охарактеризуйте склад видатків, що фінансують із Державного бюджету України.
6. Поясніть сутність тасмних та захищених видатків.
7. Визначте склад і дайте характеристику видатків місцевих бюджетів.
8. Охарактеризуйте структуру видатків місцевих бюджетів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 «ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ. РОЛЬ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОТРЕБ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ»

Тема 5. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Класифікація бюджетного дефіциту. Причини виникнення та існування бюджетного дефіциту. Характеристика джерел фінансування бюджетного дефіциту. Умови та порядок затвердження Державного та місцевих бюджетів із дефіцитом та профіцитом.

Основні підходи до визначення бюджетного дефіциту. Види бюджетного дефіциту. Абсолютні та відносні показники бюджетного дефіциту та порядок їх обчислення.

Порядок урахування операцій повернення та надання кредитів під час визначення бюджетного сальдо. Оцінювання бюджетного дефіциту, бюджетного профіциту та бюджетного балансу. Ставлення науковців до проблеми бюджетного дефіциту.

Ключові терміни і поняття: бюджетний дефіцит, активний дефіцит, пасивний дефіцит, структурний дефіцит, циклічний дефіцит, національний доход, бюджетні витрати, державний борг, принципи збалансування бюджету, методи управління бюджетним дефіцитом, внутрішні державні позики, зовнішні державні позики, місцеві позики.

План семінарського заняття

1. Економічна сутність бюджетного дефіциту і причини його виникнення.
2. Види бюджетного дефіциту.
3. Джерела фінансування бюджетного дефіциту.
4. Управління бюджетним дефіцитом.

Перелік питань для самоконтролю

1. Причини бюджетного дефіциту в Україні.
2. Проблеми дефіциту бюджету: зарубіжний досвід.
3. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.
4. Вплив бюджетного дефіциту на економіку.
5. Концепції збалансування бюджету та їх економічний зміст.
6. Монетизація дефіциту бюджету та її наслідки для економіки країни.
7. Спеціальні фіскальні правила щодо обмеження дефіциту бюджету.

Тема 6. Державний борг

Економічна сутність і функції державного (місцевого) боргу. Державні (місцеві) запозичення та гарантії. Поняття про державний (місцевий) та гарантований державою (місцевою владою) борг. Функції державного боргу. Порядок надання державних та місцевих гарантій.

Види, структура та динаміка державного та гарантованого державою боргу. Показники державного та гарантованого державою боргу. Державний борг в аспекті валют погашення, державний борг за видами відсоткових ставок.

Управління боргом та оцінювання рівня боргового навантаження. Сутність та етапи управління державним боргом. Видатки бюджету на обслуговування державного та місцевих боргів. Операції з активного управління боргом. Індикатори боргової безпеки держави.

Ключові терміни і поняття: внутрішній державний борг, зовнішній державний борг, облігації внутрішньої державної позики, рефінансування, конверсія, консолідація позики, погашення позики, уніфікація позики, муніципальний борг, обслуговування та погашення державного боргу.

План семінарського заняття

1. Державний борг, причини його виникнення і зростання.
2. Види державного боргу і джерела його погашення.
3. Управління та обслуговування державного боргу.

Перелік питань для самоконтролю

1. Дайте визначення сутності державного (місцевого) боргу.
2. Назвіть причини виникнення та нарощування суми державного (місцевого) боргу.
3. Назвіть та охарактеризуйте функції державного боргу.
4. Назвіть причини виникнення гарантованого державою (органами місцевої влади) боргу.
5. Визначте умови надання державних (місцевих) гарантій.
6. Охарактеризуйте сучасний стан державного та гарантованого державою боргу.
7. Назвіть індикатори боргової безпеки держави та визначте їхні порогові значення.
8. Охарактеризуйте наявний рівень боргового навантаження на економіку України.

Тема 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Сутність та причини виникнення горизонтальних і вертикальних фіскальних дисбалансів. Об'єкт та суб'єкти міжбюджетних відносин. Економічна сутність міжбюджетних відносин та мета їх регулювання. Суспільна потреба в міжбюджетних відносинах. Концепції бюджетного унітаризму та бюджетного федералізму. Децентралізовані та кооперативні моделі бюджетного федералізму.

Основні завдання бюджетного регулювання. Вертикальне та горизонтальне бюджетне регулювання. Вертикальний та горизонтальний фіскальний дисбаланс. Фінансове вирівнювання.

Форми бюджетних потоків. Поняття про міжбюджетні трансферти, їх види. Базова та реверсна дотації, субвенції, додаткові дотації. Основні засади призначення та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, коригуючі коефіцієнти до них. Індекс податкоспроможності місцевого бюджету. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів.

Ключові терміни і поняття: міжбюджетних відносин, бюджетний унітаризм, бюджетний федералізм, бюджетне регулювання, бюджетні трансферти, фіскальні дисбаланси, індекс податкоспроможності, субвенція, реверсна дотація, базова дотація, бюджетні повноваження.

План семінарського заняття

1. Зміст міжбюджетних відносин та особливості їх організації.
2. Концепції бюджетного унітаризму та бюджетного федералізму.
3. Бюджетне регулювання, його цілі та методи.
4. Інструменти міжбюджетних відносин.
5. Бюджетні трансферти та їх види.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поясніть, що становлять фіскальні дисбаланси та назвіть причини, які обумовлюють їхнє виникнення.
2. Дайте визначення сутності міжбюджетних відносин та обґрунтуйте основну мету їхнього регулювання.
3. Визначте склад міжбюджетних трансфертів, установлених Бюджетним кодексом України.
4. Назвіть чинники, які впливають на визначення величини базової (реверсної) дотації.
5. Обґрунтуйте сутність, порядок обчислення та застосування індексу податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці.

6. Поясніть необхідність у запровадженні, умови призначення та розподілу освітньої та медичної субвенцій.

7. Опишіть чинний механізм стимулювання місцевих органів влади до нарощування доходів бюджету.

8. Назвіть, які міжбюджетні трансферти можуть установлювати між окремими місцевими бюджетами.

Тема 8. Фінансування соціальних (обов'язкових) видатків бюджету

Склад видатків на соціальний захист населення і соціальну сферу. Суть та основні напрями соціального захисту в Україні. Склад видатків на соціальну сферу. Соціальні виплати та гарантії, що фінансуються за рахунок коштів бюджету. Склад і структура видатків бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення. Розмежування видатків між бюджетами на соціальний захист і соціальне забезпечення. Порядок призначення та виплати основних видів державної соціальної допомоги.

Фінансове забезпечення видатків на освіту. Порядок та основні засади фінансування освіти в Україні. Склад і структура видатків бюджету на освіту. Розмежування видатків між бюджетами на освіту.

Видатки бюджету на охорону здоров'я. Видатки бюджету на науку, джерела фінансування пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок. Склад і структура видатків бюджету на науку.

Фінансове забезпечення видатків на культуру та мистецтво. Порядок та основні засади фінансування видатків на культуру та мистецтво в Україні. Склад і структура видатків бюджету на культуру та мистецтво. Розмежування видатків між бюджетами на культуру та мистецтво.

Фінансове забезпечення видатків на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт. Порядок та основні засади фінансування видатків на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт в Україні. Склад і структура видатків бюджету на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт. Розмежування видатків між бюджетами на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт.

Ключові терміни і поняття: соціальна функція держави, освіта, медичне обслуговування, соціальне забезпечення населення, соціальний захист громадян, соціальне страхування, фінансування культури, кошториси, принципи кошторисного фінансування, розгляд і затвердження кошторису видатків, соціально-економічні гарантії, держава загального добробуту.

План семінарського заняття

1. Соціальні видатки бюджету: склад, структура та причини зростання.
 - 1.1. Видатки бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення.
 - 1.2. Видатки бюджету на освіту.
 - 1.3. Видатки бюджету на охорону здоров'я.
 - 1.4. Видатки бюджету на духовний та фізичний розвиток.
2. Держава загального добробуту та її моделі.
3. Зарубіжний досвід бюджетного фінансування малозабезпечених верств населення.

Перелік питань для самоконтролю

1. Охарактеризуйте сутність та значення системи соціального захисту.
2. Визначте основні напрями соціального захисту населення в Україні, джерелом фінансування яких є кошти бюджету.
3. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на освіту.
4. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на охорону

здоров'я.

5. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на культурно-освітні заклади.

6. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на засоби масової інформації.

7. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на фізичну культуру та спорт.

8. Охарактеризуйте сутність та призначення кошторисного фінансування.

Тема 9. Фінансування дискреційних видатків бюджету

Склад дискреційних видатків. Видатки бюджету на економічну діяльність. Капітальні вкладення. Операційні витрати. Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету. Галузеві особливості. Цільове призначення коштів. Форми фінансування видатків. Склад і структура видатків бюджету на економічну діяльність держави. Нормативні документи, що визначають пріоритетні напрями бюджетних видатків на розвиток економіки. Видатки на економічну діяльність відповідно до функціональної класифікації видатків. Розмежування видатків на економічну діяльність між бюджетами. Особливості фінансування видатків на розвиток окремих галузей економіки. Характеристика державних програм розвитку окремих галузей економіки.

Видатки бюджету на національну оборону. Прямі, непрямі та приховані видатків на оборону. Характеристика основних нормативних документів, якими урегульовані базові засади оборони України. Основні напрями витрачання коштів у частині військової та цивільної оборони. Склад державного резерву, особливості його формування і використання.

Видатки бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Склад видатків на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави. Захист внутрішніх і зовнішніх інтересів держави. Видатки бюджету на загальнодержавні функції. Кошторисне фінансування. Фінансування інвестиційних проектів. Державні субсидії, субвенції, дотації. Бюджетні кредити. Формами надання бюджетних коштів. Утримання державних установ. Обслуговування державного боргу.

Видатки бюджету на загальнодержавні функції. Склад видатків на управління. Особливості фінансування видатків на державне управління, міжнародну діяльність, громадський порядок та безпеку. Порядок розмежування видатків на управління між бюджетами.

Ключові терміни і поняття: дискреційні видатки, кошторисне фінансування, видатки бюджету на економічну діяльність, видатки бюджету на національну оборону, видатки бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу, видатки бюджету на загальнодержавні функції.

План семінарського заняття

1. Видатки бюджету на економічну діяльність.
2. Видатки бюджету на національну оборону.
3. Видатки бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу.
4. Видатки бюджету на загальнодержавні функції.
5. Фінансування інших функцій держави.

Перелік питань для самоконтролю

1. Назвіть та охарактеризуйте основні нормативні документи, якими урегульовано базові засади оборони в Україні.
2. Визначте склад видатків на оборону.
3. Назвіть основні напрями витрачання коштів щодо військової та цивільної оборони та порядок їхнього фінансування.

4. Визначте необхідність у формуванні Державного матеріального резерву та його порядок.
5. Назвіть склад бюджетних видатків на державне управління, правоохоронну та міжнародну діяльність.
6. Визначте перелік основних видатків на громадський порядок та безпеку.
7. Назвіть основні органи в системі забезпечення громадського порядку та безпеки в Україні.
8. Охарактеризуйте видатки бюджету на розвиток сільськогосподарської галузі.

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Практичні завдання можуть використовуватись на семінарських заняттях з відповідних тем.

Методичні матеріали для розв'язку практичних завдань

Бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджети місцевого самоврядування - бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.

Бюджетне асигнування - повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження.

Видатки бюджету - кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування.

Витрати бюджету - видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Власні надходження бюджетних установ - кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Дефіцит бюджету - перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

Доходи бюджету - податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Надходження бюджету - доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів.

Фінансування бюджету - надходження та витрати бюджету, пов'язані із зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету.

Приклад 1

Міський бюджет затверджено з дефіцитом за спеціальним фондом у сумі 5,5 млн грн. Визначте потенційні джерела фінансування бюджету.

Відповідь:

Якщо дефіцит спец. фонду було затверджено, то його фінансування буде здійснюватися за рахунок:

- 1) Місцевих запозичень;
- 2) Коштів загального фонду такого місцевого бюджету;
- 3) Надходжень від продажу / пред'явлення ЦП;

4) Використання залишків коштів спеціального фонду місцевого бюджету, крім власних надходжень бюджетних установ, якщо за результатами річного звіту про виконання бюджету за попередній бюджетний період, що був оприлюднений після прийняття бюджету поточного періоду, виявлено залишок бюджетних коштів за спеціальним фондом.

Приклад 2

Плановий обсяг доходів Державного бюджету України становив 415 млрд грн, видатків – 460 млрд грн, операції кредитування не передбачено. Як зміниться відносна величина бюджетного дефіциту, розрахована за доходами, якщо, за інформацією Державної казначейської служби України, план за доходами виконано на 103%, а план за видатками – на 98% ?

Розв'язок:

$$1. \text{ВВБД}_1 = \frac{\text{плВ}}{\text{плД}} = \frac{460}{415} = 1,1084$$

Тобто планові видатки перевищують планові доходи у 1,1084 рази.

2. Розрахуємо Д і В за виконаним планом:

$$\text{Д} = \text{пл Д} * 103\% = 415 * 103\% = 427,45 \text{ (млрд. грн.)}$$

$$\text{В} = \text{пл В} * 98\% = 460 * 98\% = 450,8 \text{ (млрд. грн.)}$$

3. Знаходимо ВВБД₂:

$$\text{ВВБД}_2 = \frac{450,8}{427,45} = 1,0546$$

Тобто порівняно ВВБД₁ і ВВБД₂ можемо сказати, що відносна величина бюджетного дефіциту зменшилась на 0,05 рази

Приклад 3

Обсяг видатків загального фонду місцевого бюджету становить 126,5 млн грн, залишок бюджетних коштів загального фонду – 1,8 млн грн. Визначте величину вільного залишку бюджетних коштів, якщо величину оборотного залишку бюджетних коштів встановлено в обсязі 65% від граничного обсягу, передбаченого законодавством.

Розв'язок:

1. Мах ОЗ = В заг. фонду * 2% (згідно законодавства)

$$\text{Мах ОЗ} = 126,5 * 0,02 = 2,53 \text{ (млн. грн.)}$$

$$2. \text{ОЗ} = 65\% * \text{мах ОЗ} = 0,65 * 2,53 = 1,6445 \text{ (млн. грн.)}$$

$$3. \text{Вільний залишок} = \text{ЗБК} - \text{ОЗ} = 1,8 - 1,6445 = 0,1555 \text{ (млн. грн.)}$$

Відповідь: величина вільного залишку бюджетних коштів становить 0,1555 млн. грн.

ТЕМАТИКА ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

1. Обґрунтуйте об'єктивні передумови виникнення бюджету.
2. Перелічіть ознаки та особливості бюджету як економічної категорії.
3. Визначте сутність бюджету як правової категорії.
4. Визначте значення та місце бюджету у фінансовій системі.
5. Перелічіть основні функції бюджету та обґрунтуйте його призначення.
6. Визначте місце та роль бюджету в соціально-економічному розвитку України.
7. Назвіть та охарактеризуйте завдання та складові частини бюджетної політики.
8. Визначте сутність і дайте характеристику бюджетному механізму.
9. Охарактеризуйте основні точки зору щодо оцінювання можливих станів бюджету.
10. Охарактеризуйте основні причини, які обумовлюють викривлення реального стану бюджетного дефіциту в Україні.
11. Охарактеризуйте основні причини, що викликають дефіцит бюджету.
12. Визначте наслідки затвердження дефіцитного бюджету.
13. Назвіть та охарактеризуйте джерела фінансування бюджетного дефіциту.
14. Бюджетний процес та його основні стадії.
15. Сутність і призначення Бюджетної декларації.
16. Особливості бюджетного процесу на місцевому рівні.
17. Визначте склад міжбюджетних трансфертів, визначених Бюджетним кодексом України.
18. Обґрунтуйте сутність, порядок обчислення та застосування індексу податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці.
19. Опишіть чинний механізм стимулювання місцевих органів влади до нарощування доходів бюджету
20. З'ясуйте та поясніть призначення бюджету розвитку місцевих бюджетів.
21. Поясніть сутність таємних та захищених видатків.
22. Визначте склад і дайте характеристику видатків місцевих бюджетів.
23. Охарактеризуйте структуру видатків місцевих бюджетів.
24. Назвіть основні критерії конкурсного відбору інвестиційних програм для отримання фінансування з Державного фонду регіонального розвитку.
25. Охарактеризуйте цілі Стратегії економічного розвитку України до 2030 року та пріоритетні кроки до їх досягнення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Актуальні проблеми теорії та практики оподаткування : монографія / [за ред. Новицького А.М., Лисенка В.В., Швабія К.І.]. – Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. – 556 с.
2. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : монографія / [під ред. Л.Л. Тарангул]. – Ірпінь; К. : Фенікс, 2012. – 532 с.
3. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, – 2012. – 871 с.
4. Бюджетна система України: за заг.ред. В.М. Опаріна; навч. посіб.; тренінг-курс / Академія фінансового управління. – Київ, 2012. – 392 с.
5. Бюджетна і податкова система України у запитаннях і відповідях: навч. посібник/ Академія фінансового управління. – Київ, 2012. – 336 с.
6. Бюджетний кодекс України // від 8.07.2010 р. № 2456-VI.
7. Закон “Про Державний бюджет України” на відповідний рік
8. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР
9. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : [монографія] / Т.А. Коляда. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. – 396 с.
10. Конституція України // Затверджена Верховною Радою України 28.06.1996 р. № 254/96-ВР
11. Модернізація податкової та митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України : [монографія] / К. О. Ващенко, П. В. Пашко, С. В. Онишко та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. П. В. Пашка, д.е.н., проф. С. В. Онишко. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 518 с.
12. Податковий кодекс України // від 2.12.2010 р. № 2755-VI.
13. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / авторський колектив; за заг. ред. П.В. Пашка, Л.Л. Тарангул. – К. : ТОВ «Новий друк», 2015. – 570 с.
14. Юшко С. В. Бюджетна система : навч. посіб. / С. В. Юшко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 348 с.

Допоміжна :

15. Алексеев І.В. Бюджетна система : навч. посіб. / І.В. Алексеев, Н.Б. Ярошевич, А.М. Чушак-Голобородько. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 376 с.
16. Булгакова С.О., Барановський О.І., Барановська В.Г., Кучер Г.В. та ін. Бюджетна система України та Євросоюзу: монографія / За заг.ред. д.е.н., проф., акад. НАПН України А.А. Мазаракі. – Київ: Нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 409 с.
17. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
18. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України: Підручник. – К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 544 с.
19. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
20. Жибер Т.В., Коломієць Г.Б. Бюджетна система: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – Київ: КНЕУ, 2009. – 311 с.
21. Загорський В.С. Бюджетно-податкова система України: теорія і практика: Монографія. – Ірпінь: НАДПСУ, 2006. – 304 с.
22. Карлін М.І. Бюджетна система України: навч. посіб. – Київ: Знання, 2008. – 428 с.

23. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Знання, 2008. – 670 с.
24. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження». – К., 2017. – 184 с.
25. Тарангул Л.Л., Коляда Т.А. Особливості формування міжбюджетних фінансових потоків в умовах запровадження бюджетної децентралізації в Україні / Л.Л. Тарангул, Т.А. Коляда // *Фінанси України*. – 2015. – № 3. – С. 30-44.
26. Фешенко Л.В., Проноза П.В., Кузьминчук Н.В. Бюджетна система України: Навч. посібник. – Київ: Кондор, 2008. – 440 с.

Міжнародні видання:

27. Koliada T., Muzychenko G. Evaluation of the State Intervention to the Country Economy by Global Democratic Markers / Tetiana Koliada, Ganna Muzychenko // *Scientific Development and Achievements*. – London, 2018. – 459 p. – P. 421-432.
28. Коляда Т.А. Особенности и перспективы бюджетной децентрализации в Украине / Т.А. Коляда // *Journal of Corporate Management and Economics “Maneko”*. – Bratislava: Institute of Management of Slovak University of Technology in Bratislava. – 2014. – № 2. – С. 229-238.
29. Slatvinska M., Belinska Y., Vodolazska O., Nakonechna H., Ruzhytskyi I., Koliada T. The model of the impact of changes in the national currency on key macroeconomic indicators in the face of uncertainty / M. Slatvinska, Y. Belinska, O. Vodolazska, H. Nakonechna, I. Ruzhytskyi, T. Koliada // *International Journal of Management (IJM)*. Volume 11, Issue 5, May 2020, pp. 908-919. Article ID: IJM_11_05_083 Available online at <http://www.iaeme.com/ijm/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=5>
30. Фискальный федерализм. Проблемы и перспективы развития: монография для магистров, обучающихся по программам направления «Финансы и кредит» / [И.А. Майбууров и др.]; под ред. И.А. Майбуурова, Ю.Б. Иванова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 415 с.
31. Shevchuk O.A., Martynenko V.V. The impact of the budgetary component of fiscal policy on macroeconomic growth in conditions of financial decentralization: case of Ukraine / O.A. Shevchuk, V.V. Martynenko // *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. – 2020. – № 1 (32). – P. 424-432. – Режим доступу: <http://fkd.org.ua/article/view/200582>

Інформаційні ресурси Інтернет:

32. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. – Назва з екрана.
33. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
34. Офіційне інтернет-представництво Офісу Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>
35. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
36. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/>
37. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sts.gov.ua>
38. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
39. Коляда Т.А., Музиченко Г.В. Вплив демократії на обсяг гарантованих державою соціальних послуг населенню та рівень їх фінансового забезпечення в умовах посткризового розвитку економіки / Т.А. Коляда, Г.В. Музиченко // [Електронний ресурс] // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.

- № 1. – 2012. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znpnudps/2012_1/pdf/12ktadoc.pdf
40. Коляда Т.А. Фінансування видатків на економічну діяльність в контексті реалізації сучасної бюджетної політики держави / Т.А. Коляда // Економіка промисловості. – 2014. – № 3 (67). – С. 13-24. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/77220>
41. Коляда Т.А. Фінансове забезпечення соціальних функцій держави: стан, тенденції та напрямки оптимізації / Т.А. Коляда // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 100–107. – Режим доступу: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-3_0-pages-100_107.pdf
42. Коляда Т.А. Джерела фінансування дефіциту бюджету: тенденції у застосуванні та виклики для стабільності державних фінансів України / Т.А. Коляда // Бізнес Інформ. – 2015. – № 2. – С. 215–222. – Режим доступу: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-2_0-pages-215_222.pdf
43. Коляда Т.А. Управління державним боргом у контексті стабілізації державних фінансів України / Т.А. Коляда // Економічний часопис – XXI. – 2015. – № 7-8 (1). – С. 82-85. – Режим доступу: http://soskin.info/userfiles/file/2015/7-8_1/Koliada.pdf
44. Коляда Т.А. Вплив бюджетних видатків на темпи соціально-економічного розвитку України / Т.А. Коляда // Економіка та суспільство. - 2017. - № 9. – С. 997-1004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-9>
45. Коляда Т.А. Державний бюджет України на 2018 рік: особливості формування та перспективи виконання / Т.А. Коляда // Бізнес Інформ. – 2018. – №4. – С. 267-274. – Режим доступу: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-4_0-pages-267_274.pdf
46. Кробинець Г.В., Коляда Т.А. Управління бюджетним дефіцитом: вітчизняна практика та найкращий зарубіжний досвід / Г.В. Кробинець, Т.А. Коляда // Економіка та суспільство. - 2018. - № 18. – С. 122-128. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/18.pdf
47. Коляда Т.А., Косминіна О.С. Бюджетний дефіцит України: сутність, причини виникнення та особливості управління / Т.А. Коляда, О.С. Косминіна // Modern Economics. - 2018. - № 12. – С. 100-105. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua> DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-15).
48. Коляда Т.А., Гуз М.В. Оцінка впливу дефіциту бюджету на фінансову безпеку держави / Т.А. Коляда, М.В. Гуз // Бізнес Інформ. – 2019. – №7. – С. 266-272. – Режим доступу: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-7_0-pages-266_272.pdf
49. Коляда Т.А., Мороз О.О. Бюджетне фінансування соціальних послуг в Україні: особливості та перспективи розвитку / Т.А. Коляда, О.О. Мороз // Бізнес Інформ. – 2019. – №10. – С. 199-206. – Режим доступу: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-10_0-pages-199_206.pdf
50. Мартиненко В.В. Специфіка управління власними доходами місцевих бюджетів умовах фінансової децентралізації / Мартиненко В.В. // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2019. – № 3. – С. 51-61. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/1029-2122-1-SM.pdf>